

دودمان زکریا
پادشاهان کُردستان

www.ketab.ir

تألیف: رستم علیخانی

انتشارات کتابچه

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه	: علیخانی، رستم، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: دودمان زاکاریان : پادشاهان کردتبار ارمنستان/تالیف رستم علیخانی.
مشخصات نشر	: سندج: کتابچه، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۰ص.
شابک	: 978-622-340-147-3
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
عنوان دیگر	: پادشاهان کردتبار ارمنستان.
موضوع	: زاکاریان
موضوع	: ZaK'aryan dynasty
موضوع	: زاکاریان -- نسبنامه
موضوع	: ZaK'aryan dynasty -- Genealogy
موضوع	: ارمنستان -- شاهان و فرمانروایان
موضوع	: Armenia -- King and rulers
رده بندی کنگره	: CS۱۴۱۹/۲۲
	: [DSRV۲]
رده بندی دیویی	: ۹۲۹/۲۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۵۷۴۴۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: ۱۳۵۶

www.ketab.ir

انتشارات کتابچه

کتاب: دودمان زاکاریان (پادشاهان کرد تبار ارمنستان)
تألیف: رستم علیخانی
ناشر: انتشارات کتابچه
طرح جلد: شاهو احمدیان
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۴۰-۱۴۷-۳
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: تومان

سنندج، مجتمع تجاری کردستان، طبقه اول، واحد ۲۲۳

تلفن: ۰۸۷۳۳۲۲۹۹۶۸

www.ketabchepub.ir

فهرست

الف.....	مقدمه.....
۱.....	فصل اول.....
۱.....	مهاجرت.....
۱.....	خاستگاه و تبار دودمان زاکاریان.....
۵.....	مهاجرت به ارمنستان.....
۶.....	خسرو زاکاری.....
۸.....	گرویدن زاکاریان به آیین مسیحیت.....
۱۱.....	فصل دوم.....
۱۱.....	در راه کسب قدرت.....
۱۱.....	دوران زکریای یکم.....
۱۲.....	وصلتهای سیاسی.....
۱۳.....	تسلیم پادشاهی گرجستان.....
۱۴.....	تبعیت کامل از اوربلیان.....
۱۷.....	فصل سوم.....
۱۷.....	دوران فرمانروایی سرگیس بزرگ.....
۱۸.....	نیابت حکمرانی بر شهر آنی (سال ۱۱۶۱م).....
۱۸.....	حکمرانی بر ناحیه‌ی شیراک (۱۱۷۲م).....
۱۹.....	خارج شدن از تابعیت اوربلیان.....
۲۱.....	ایالت لُری ملک موروئی زاکاریان.....
۲۲.....	رقابت با ابوالسان.....
۲۳.....	سپهسالاری ارتش گرجستان.....
۲۴.....	تداوم وصلت با دودمانهای ارمنی.....

۲۵.....	مرگ سرگیس بزرگ.....
۲۷.....	فصل چهارم.....
۲۷.....	پادشاهی زاکاریان.....
۲۷.....	زاکاریان در دربار ملکه تامار.....
۲۸.....	آزاد سازی ارمنستان.....
۳۰.....	پادشاهی زاکاریان.....
۳۴.....	الف- پادشاهی آنی (۱۲۰۱-۱۳۶۰ م).....
۳۶.....	ب- پادشاهی دوین.....
۳۸.....	شکل گیری پادشاهی بهرامیان زاکاری.....
۳۸.....	پ- پادشاهی گاگلی/گاگی.....
۴۱.....	ب- پادشاهی توما.....
۴۴.....	شیوهی اداره ی ارمنستان.....
۴۵.....	رقابت با شاهزاده گُرد آرتسرونی.....
۴۶.....	تهاجم به آناتولی (۱۲۰۲ م).....
۴۹.....	نبرد اخلات (۱۲۰۹ م).....
۵۰.....	تهاجم به شمال غرب ایران.....
۵۱.....	تغییر مذهب ایوان اول.....
۵۴.....	پادشاهی های تابع زاکاریان.....
۵۸.....	تسهیل مهاجرت گُردها به گرجستان.....
۵۸.....	وفات سپهبد زاکاره.....
۵۹.....	نبرد گنجه.....
۶۱.....	فصل پنجم.....
۶۱.....	دوران ضعف و انحطاط.....
۶۲.....	ظهور مغولان و ترور نافرجام ایوان زاکاریان (۱۲۲۰ م).....

۶۵	حمایت ایوان از پادشاهی ملکه رسودان
۶۶	مقابله با خوارزمشاه
۶۷	مذاکره با سلطان جلال الدین خوارزمشاه
۶۸	به قدرت رسیدن آواک زاکاریان
۶۹	تهاجم دوباره‌ی مغولان (سال ۱۲۳۶ م.)
۷۰	تلاش مغولان برای دستگیری آواک زاکاریان
۷۲	مسافرت آواک زاکاریان به مغولستان
۷۳	تصرف شهر آنی توسط مغولان سال ۱۲۳۶ م.
۷۴	تهاجم مغولان به قلمرو امرای گاگی
۷۵	تصرف قلعه لُری بدست مغولان
۷۶	پیوستن آواک به ملکه رسودان
۷۹	تسلیم شدن ملکه گرجستان
۸۰	بروز اختلاف میان شاهزادگان زاکاری
۸۲	شاهزاده خوشک
۸۳	مقابله با اوریلیان
۸۴	نقش زاکاریان در فتوحات مغول
۸۵	دیدار با نماینده لوئی نهم
۸۶	کودتاهای نافرجام علیه مغولان
۸۸	مرگ گوانتسا بیوه‌ی آواک زاکاریان
۸۹	مرگ دلخراش زکریا بدستور هلاکوخان
۹۰	فروش شهر آنی
۹۱	الحاق قلمرو زاکاریان به پادشاهی گرجستان
۹۲	مرگ حسن جلال الدوله
۹۵	فصل ششم

- زاکاریان در قرن چهاردهم میلادی..... ۹۵
- زاکاریان در دربار گرجستان در قرن چهاردهم..... ۹۵
- مأموریت به سوریه..... ۹۵
- تلاش زاکاریان برای احیای مجدد پادشاهی..... ۹۶
- اشتهار یافتن به ارغوتیان..... ۹۸
- ابنیه های دوران زاکاریان..... ۹۸
- دودمان زاکاریان در قرن هجدهم میلادی..... ۱۰۱
- معرفی چند چهره‌ی دیگر از دودمان زاکاریان..... ۱۰۳
- ۱- اسقف اعظم یوسف ارغوتیان..... ۱۰۳
- ۲- سرهنگ جوزف ارغوتیان..... ۱۰۴
- ۳- نیکو هایوس ارغوتیان آستین بلند..... ۱۰۵
- ۴- الکساندر میکائیلی ارغوتیان کینابازوک..... ۱۰۵
- ۵- ولادیمیر ارغوتیان/ ارگوتیان..... ۱۰۶
- ۶- ژنرال موسی زکری ارغوتیان..... ۱۰۷
- ۷- سوفیا واسیلی ارغوتیان..... ۱۰۸
- ۸- سرهنگ میشل پتروویچ ارغونیسکی..... ۱۰۸
- ۱۱۱.....References

مقدمه

کرد و ارمنی، قرن‌هاست که به سبب همسایگی و همجواری، مناسبات باستانی و تاریخی دارند. حاکمیت‌هایی که در ادوار مختلف تاریخی در ارمنستان و کردستان تشکیل می‌شدند، متشکل از ترکیب دو قوم کرد و ارمنی بود. این بهم پیوستگی قومی، تنیدگی تاریخ کرد و ارمنی را در پی داشته است. پادشاهی اورارتو در هزاره اول باستان، نمادی از همان آمیخته‌گی سیاسی تاریخ کرد و ارمنی است و هر دو مدعی آنند. مناسبات طولانی این دو قوم، در طول تاریخ قرون وسطی منطقه‌ی قفقاز و آسیای صغیر تداوم یافت و حضور کرد در این دوران در ارمنستان، ملموس‌تر از گذشته در عرصه‌ی تاریخ ظاهر گشت. در این دوران، ارمنستان مأوای کردهای ایزدی بود که به نمایندگی از ارمنستان مسیحی علیه یاران مسلمان خود می‌جنگد. در قرن یازدهم میلادی، شاخه‌ای از کردهای ایزدی در ارمنستان ساکن شدند که بعدها توانستند پادشاهی قدرتمند زاکاریان را با کمک پادشاهان خاندان بولی گرجستان در ارمنستان پایه‌ریزی کنند^۱ و به نماد احیای شکوه و عظمت تاریخ سیاسی ارمنستان مبدل گردند. این دودمان به مناسبت بنیانگذار و طراح پادشاهی اش، که زکریا نام داشت، به زاکاریان معروف گردیدند. به سبب نفوذی که در دربار گرجستان یافتند، به مخارگردزلی شهرت یافتند. زاکاریان، موازی با پادشاهی ارمنستان، در دربار گرجستان مناصب کلیدی، فرماندهی کل نیروهای مسلح، صدر اعظمی و اتابکی را احراز کردند. پادشاهی زاکاریان، حاصل اتحاد گرجستان و ارمنستان تحت فرماندهی زاکاریان گردتبار شکل گرفت. این پادشاهی اگر چه دوران مغول تجزیه شد و تضعیف گردید، اما در سخت‌ترین شرایط سیاسی حاکم بر ارمنستان در طول قرن چهاردهم میلادی جنگید و توانست موجودیت سیاسی خویش را حفظ نماید.

^۱ - Ethnic mobilization in post-Soviet Georgia: the case of the Yezidi-Kurds, p۵

چون برخی از دودمانهای کُرد، خارج از فضای سرزمینی کُردستان تشکیل سلسله داده‌اند، کمتر در کانون توجه مورخین کُرد قرار گرفته‌اند و مجهول مانده‌اند. دودمان زاکاریان در ارمنستان، خدیوان مصر و آل کُرت (کُرد) در آسیای میانه از این دست محسوب می‌شوند؛ فلذا پرداختن به این دودمانها با توجه به تبار کُردی آنها که جزو سرمایه‌های تاریخی، سرزمین و مردم کُردستان محسوب می‌شوند، از ملزومات تاریخ کُرد است.

دودمان زاکاریان در قرون وسطی قفقاز برخاست و به سبب کشمکش‌های دینی میان جهان اسلام و مسیحیت، و با توجه به همسو بودن جبهه‌ی آیین ایزدی و مسیحیت در مقابله با مسلمانان، با گرویدن به آیین مسیحیت، به نماد و نماینده‌ی این آیین مبدل گردید. دربره‌های از تاریخ، مقابل دودمان ایوبیان به عنوان نماینده‌ی جهان اسلام قرار گرفتند. با این حال، هر دو دودمان، جزو میراث تاریخ کُرد و کُردستان‌اند. برخلاف منابع گسترده‌ای که در دسترس دودمان ایوبیان داریم، اقل‌ترین منابع و مراجع را در زبانهای کُردی، فارسی و عربی داریم. در تألیف و تدوین این اثر، به سبب گمنامی این دودمان، متأسفانه با کمبود منابع به زبانهای مذکور روبرو هستیم. عدم دسترسی به منابع گرجی و ارمنی نیز مشکلات خاصی فراراه نویسنده قرار داد و فلذا با وجود کمترین منابعی که در دسترس قرار گرفت، این اثر تألیف گردید. هدف از انتشار این اثر، بیشتر آشنایی با این دودمان برای تحقیقات بیشتر و مفصل‌تر می‌باشد. در آخر لازم میدانم از زحمات جناب آقای **شاهو احمدیان**، مدیر زحمت کش و دلسوز انتشارات **کتابچه** در شهر سنندج، تشکر نمایم که با حمایت مالی ایشان، این اثر به زیور طبع آراسته گردید.

رستم علیخانی

بهار ۱۴۰۳ - کامیاران - روستای الک